

Melisa Bureković

## SINTAKSIČKI TESTOVI ZA ODREĐIVANJE POLARITETA REČENICE

### *Sažetak*

*Proučavanje negacije kao lingvističkog fenomena u bilo kojem jeziku nameće potrebu za nekom vrstom gramatičkog kriterija za identifikaciju negativnih rečenica. U tu se svrhu u engleskom jeziku koristi nekolikosintaksičkihtestova za određivanje polariteta rečenice (tj. da li je rečenica afirmativna ili negativna), kao što sutest pozitivne upitne fraze (positive question tag), test not even i test neiher/nor. Primjena ovih testova je samo djelomično moguća u drugim jezicima, što je slučaj i u bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku (u daljem tekstu: b/h/s jezik), zbog specifičnosti kako engleskog, tako i drugih jezika.*

**Ključne riječi:** polaritet, negacija, test pozitivne upitne fraze, testnot even, test neiher/nor

## SYNTACTIC TESTS FOR DETERMINING SENTENCE POLARITY

### *Summary*

*The study of negation as a linguistic phenomenon in any language calls for some sort of syntactic criterion used in defining negative sentences. For this specific purpose there are several syntactic tests used to determine the polarity of each sentence (i.e. if it is negative or positive), such as positive question tag test, 'not even' tags test and 'neiher/nor' tags test. These tests are only partially applicable in other languages, as in case with Bosnian/Croatian/Serbian (henceforth, BCS), due to peculiarities of English and other languages as well.*

**Key words:** polarity, negation, positive question tag test, 'not even' tags test, 'neiher/nor' tagstest

## Uvod

Mogućnost negiranja raznovrsnih iskaza predstavlja jedno od osnovnih obilježja svakog ljudskog sistema komunikacije. Stoga se negacija smatra univerzalnom lingvističkom kategorijom. Negirati se mogu deklarativne, interogativne, imperativne, kondicionalne i optativne rečenice, koje pripadaju gramatičkoj kategoriji *načina* ili *modusa* u užem smislu<sup>1</sup> koji pokazuje šta govorno lice čini svojim iskazom u odnosu na sagovornika ili na neku situaciju. Piper et al. (2005: 963) ističu da je „negacija semantička kategorija koja najvećim dijelom pripada kategorijalnom kompleksu modalnosti, a iskazuje se odričnim rečenicama“. Riđanović (1998: 304) *negativni* modus kojim se izražava negacija ubraja u već spomenutu gramatičku kategoriju *modusa* u užem smislu i dodaje da se ovaj modus može upotrijebiti sa svim ostalim, dok se oni međusobno uglavnom isključuju.

Gramatički sistem unutar koga kontrastiramo različite tipove afirmativnih i negativnih rečenica nazivamo polaritet. Tako se rečenicu primjeru (1) razlikuju po polaritetu.

(1) a. *On je uradio zadaću*

b. *On nije uradio zadaću*

Prva rečenica ima pozitivni, a druga negativni polaritet. Rečenice poput ovih se semantički dovode u vezu na taj način da ne mogu obje istodobno biti istinite, ili neistinite. Sintaksički, razlika između afirmativnih i negativnih rečenica u većini jezika se signalizira posebnom odričnom partikulom u negativnim rečenicama, kao što je u engleskom riječ *not*, a u b/h/s *ne*, ili pak posebnim glagolskim oblikom, odnosno promjenom glagola, pri čemu glagol dobija poseban afiks za označavanje negacije. U engleskom jeziku se radi o dodavanju sufiksa *-n't* pomoćnim i modalnim glagolima<sup>2</sup>, a u b/h/s-u o posebnim negiranim oblicima glagolabiti, *htjeti* i *imati*. S obzirom da su afirmativne rečenice semantički i sintaksički jednostavnije od

<sup>1</sup> Riđanović (1998: 304) pod *modusom u užem smislu* podrazumijeva gramatičku kategoriju koja pokazuje da li neko nešto tvrdi (*deklarativni* modus), pita (*interogativni*), zahtijeva, moli, naređuje, traži (*imperativni*), uslovljava nešto nečim (*kondicional*) ili priželjkuje (*optativ*). *Modus u širem smislu* po njemu obuhvaća modus u užem smislu, opoziciju indikativ - konjektiv, kao i gramatičku kategoriju modalnost koja izražava stav govornika prema istinitosti onoga što se iskazuje, a signalizira se modalnim glagolima.

<sup>2</sup> Ovdje je bitno istaći da se u savremenom engleskom jeziku sufiks *n't* više ne smatra skraćenim nenaglašenim oblikom riječi *not*, već glagolskim sufiksom koji označava negaciju. Vidi Zwicky i Pullum (1983) i Huddleston i Pullum (2006).

negativnih one se smatraju kanonskim. Shodno tome, kada se govori o polaritetu, uglavnom se opisuju karakteristike negativnih rečenica.

### Testovi za određivanje polariteta rečenice

Testove koji se primjenjuju za identifikaciju negativnih rečenica u engleskom jeziku prvi je primijenio Klima (1964). Riječ je o tri različita testa za određivanje sintaksičkog polariteta rečenice pri čemu se rečenici koja se testira dodaje:

1) pozitivna upitna fraza (*positive question tag*), tj. skraćeni oblik upitne rečenice kojim se od sagovornika traži potvrđivanje onoga što je iskazano u rečenici kojoj se dodaje<sup>3</sup>,

2) rečenični niz koji počinje sa *not even* i

3) reducirana anaforička rečenica koja počinje veznim adjunktima *neither* ili *nor*<sup>4</sup>.

Prije razmatranja navedenih testova, ukratko ćemo se osvrnuti na pitanje da li su oni uopšte potrebni, jer su markeri negacije u engleskom jeziku unutar rečenice lako uočljivi, tako da identifikacija negativnih rečenica ne bi trebala predstavljati poseban problem, što se može ilustrovati sljedećim primjerima:

(2) a. *He did his homework.*

b. *He did not (didn't) do his homework.*

U rečenici (2a), za razliku od rečenice (2b), se ne nalaze nikakvi markeri negacije, tako da je i bez testova jasno da rečenica (2a) ima pozitivni, a rečenica (2b) negativni polaritet. Međutim, stvari nisu tako jednostavne kako se čine na prvi mah. Samo prisustvo elemenata negacije u rečenicine znači da je rečenica sintaksički negativna, tj. da ima negativni polaritet, što se može vidjeti iz sljedećih primjera na koje ćemo primijeniti spomenute testove, a u kojima su prisutni sljedeći elementi negacije: *not*, *n't* i prefiksi *un-* i *dis-*.

(3) a. *Mary is not happy.*

b. *Mary is unhappy.*

(4) a. *Tom doesn't like coffee.*

b. *Tom dislikes coffee.*

<sup>3</sup> Najčešći b/h/s prijevodni ekvivalenti ove engleske upitne fraze su *zar ne?*, a u kolokvijalnom stilu *jel'de?* ili *jel'tako?*

<sup>4</sup> Vezni adjunkti *neither*, *nor*, *either*, *so* i *too* se ne javljaju samo u reduciranim rečenicama, ali su te konstrukcije za svrhu testiranja polariteta rečenice najpodobnije.

## 1. Test pozitivne upitne fraze (*positive question tag*)

Primjenom testa pozitivne upitne fraze na parove rečenica u (3) i (4) dobićemo sljedeće primjere:

- (5) a. *Mary is not happy, is she?*  
b. *#Mary is unhappy, is she?*
- (6) a. *Tom doesn't like coffee, does he?*  
b. *#Tom dislikes coffee, does he?*

Ukoliko od sagovornika tražimo da potvrdi rečeno, negativnoj rečenici dodajemo pozitivnu, a afirmativnoj negativnu upitnu frazu. Iz ovoga proizlazi da su sve rečenice u primjerima (3) i (4) negativne, jer im možemo dodati pozitivnu upitnu frazu, što je učinjeno u primjerima (5) i (6). Međutim, ukoliko rečenicama (3b) i (4b) dodamo pozitivnu upitnu frazu, njihova komunikacijska funkcija nije traženje potvrde od sagovornika, već iskazivanje iritacije ili iznenađenja, ili pak dovođenja u sumnju iskaza na koji se dodaje upitna fraza<sup>5</sup>. Simbol # ispred rečenica (5b) i (6b) označava da se u tim rečenicama dodavanjem negativne upitne fraze ne traži potvrda od sagovornika. Ove rečenice se i intonacijski razlikuju od rečenica (7) i (8):

- (7) *Mary is unhappy, isn't she?*
- (8) *Tom dislikes coffee, doesn't he?*

U ovim rečenicama se dodanom negativnom upitnom frazom traži od sagovornika da potvrdi ono što je iskazano rečenicom kojoj se dodaje negativna upitna fraza. Kako je ovaj dijagnostički test baziran samo na neutralnom tipu dodanih upitnih fraza, tj. onih upitnih fraza kojima se od sagovornika traži potvrda izrečenog, proizlazi da se rečenicama (3a) i (4a) može dodati samo pozitivna upitna fraza, dok se rečenicama (3b) i (4b), u tom slučaju, može dodati samo negativna upitna fraza. S obzirom da rečenice kojima se dodaje pozitivna upitna fraza imaju negativni polaritet, a rečenice kojima se dodaje negativna upitna fraza imaju pozitivni polaritet, zaključujemo da su rečenice (3a) i (4a) negativne rečenice, dok su rečenice (3b) i (4b) afirmativne, iako sadrže elemente negacije prefikse *un-* i *dis-*<sup>6</sup>.

<sup>5</sup> Neki izvorni govornici smatraju da je moguća i kombinacija negativna rečenica + negativna upitna fraza: *%Mary is not happy, isn't she*, ali i u ovom slučaju komunikacijska funkcija nije traženje potvrde od sagovornika.

<sup>6</sup> Sintaksički afirmativne rečenice (3b) i (4b) imaju i odgovarajuće negativne oblike: (i) *Mary is not unhappy*.  
(ii) *Tom doesn't dislike coffee*.

## 2. Test *not even*

Rečenični niz koji počinje sa *not even* se može dodati samo negativnoj rečenici. Ukoliko parovima rečenica u (3) i (4) dodamo jedan takav niz dobićemo sljedeće:

- (9) a. *Mary is not happy, not even in the presence of her only child.*  
 b. \**Mary is unhappy, not even in the presence of her only child.*
- (10) a. *Tom doesn't like coffee, not even with milk.*  
 b. \**Tom dislikes coffee, not even with milk.*

Uočavamo da se dodavanjem niza koji počinje sa *not even* rečenicama (3a) i (4a) dobijaju gramatične rečenice (9a) i (10a), dok dodavanje istog niza rečenicama (3b) i (4b) rezultira negramatičnim rečenicama (9b) i (10b), što dodatno potvrđuje da su rečenice (3b) i (4b) afirmativne, a ne negativne.

## 3. Test *neither/nor*

Reduciranu anaforičku rečenicu koja počinje veznim adjunktima *neither* ili *nor* moguće je dodati samo negativnoj rečenici. Dodavanjem ove vrste reducirane rečenice parovima rečenica u (3) i (4) dobijamo sljedeće:

- (11) a. *Mary is not happy, and neither is Maggy.*  
 b. \**Mary is unhappy, and neither is Maggy.*
- (12) a. *Tom doesn't like coffee, and nor do I.*  
 b. \**Tom dislikes coffee, nor do I.*

Rečenice (3b) i (4b) dopunjene veznim adjunktima *neither* ili *nor* u (11b) i (12b) nisu gramatične. Da bismo dobili gramatične rečenice *neither/nor* moramo zamijeniti veznim adjunktom *so* koji se može dodati samo afirmativnim rečenicama, što se vidi iz sljedećih primjera:

- (13) a. \**Mary is not happy, and so is Maggy.*  
 b. *Mary is unhappy, and so is Maggy.*
- (14) a. \**Tom doesn't like coffee, and so do I.*  
 b. *Tom dislikes coffee, and so do I.*

Primjećujemo da su sada negramatične rečenice (13a) i (14a).

Na osnovu navedenih primjera (11)-(14) možemo zaključiti da su (3a) i (4a) negativne rečenice poslije kojih mogu doći samo vezni adjunkti *neither/nor*, dok su (3b) i (4b) afirmativne rečenice poslije kojih može doći samo vezni adjunkt *so*. Zamjena veznih adjunkta, kao što smo vidjeli, dovodi do negramatičnosti.

Isti kontrast se postiže upotrebom veznih adjunkta *either* i *too* koji dolaze na kraju rečenice:

- (15) a. *Mary is not happy, and Maggy either/\*too.*  
b. *Mary is unhappy, and Maggy \*either/too.*
- (16) a. *Tom doesn't like coffee, and I don't either/\*too.*  
b. *Tom dislikes coffee, and I do \*either/too.*

Vezni adjunkt *either* se može naći samo na kraju negativne rečenice, dok na kraj afirmativne rečenice dolazi adjunkt *too*, što potvrđuju primjeri (15) i (16). Ovim se dodatno potvrđuje da rečenice (3a) i (4a) imaju negativni, a rečenice (3b) i (4b) pozitivni polaritet.

### Dodatni sintaksički testovi za određivanje polariteta rečenice

Pored navedenih testova, često se koristi i test inverzije subjekta i operatora.<sup>7</sup> Ovaj test se ne može primijeniti na par rečenica u (3) i (4), jer se u ovom slučaju rečenici čiji se polaritet testira ništa ne dodaje, već se postojeće rečenični konstituent na kojemu je označena negacija pomjera na početak rečenice, pri čemu, ukoliko je rečenica negativna, dolazi do inverzije subjekta i operatora, a ukoliko je rečenica afirmativna inverzija izostaje. Prema tome, za ilustraciju ovog testa su nam potrebne rečenice u kojima su prisutni rečenični konstituenti koje možemo pomjeriti na početak rečenice, kao što su prijedloške sintagme *at no time* i *in no time*, koje u sebi sadrže element negacijeno:

- (17) a. *We were friends at no time.*  
b. *We were friends in no time.*<sup>8</sup>

<sup>7</sup> Pod operatorom podrazumijevamo prvi pomoćni glagol u nizu.

<sup>8</sup> Ove rečenice su, zajedno s rečenicama u primjerima (18) i (19), preuzete iz Huddleston i Pullum (2006: 789).

Pomjeranjem prijedloških sintagmi na početak rečenice dobijamo sljedeće:

- (18) a. *At no time were we friends.*  
b. *In no time we were friends.*

U primjeru (18a) došlo je do inverzije subjekta i operatora<sup>9</sup>, dok je u primjeru (18b) inverzija izostala, što je pokazatelj da je prva rečenica negativna, dok je druga afirmativna. To potvrđuju i primjeri u (19), gdje su primijenjeni ranije spomenuti testovi:

- (19) a. *We were friends at no time, were we?*  
b. *We were friends in no time, weren't we?*  
c. *We were friends at no time, not even when we were at school.*  
d. *\*We were friends in no time, not even within a few days.*  
e. *We were friends at no time, and neither were our brothers.*  
f. *We were friends in no time, and so were our brothers.*

Do obavezne inverzije subjekta i operatora ne dolazi samo u slučajevima kada se na početku rečenice nalazi konstituent koji sadrži element negacije. Tako i neki drugi konstituenti, poput veznog adjunkta *so* (vidi (13b) i (14b)) gdje se ovaj adjunkt nalazi na početku druge koordinirane rečenice) i sintagmi *only then, only when, only after*, i sl., uslovljavaju obaveznu inverziju:

- (20) *Only then did he understand the situation.*

Imajući ovo na umu, test inverzije subjekta i pomoćnog glagola se mora primjenjivati u kombinaciji s ostalim testovima, što je i učinjeno u primjeru (19).

Na osnovu navedenih testova, možemo zaključiti da prisustvo markera negacije u rečenici ne znači da će rečenica imati negativni polaritet, tj. da će biti negativna. Ukoliko rečenica i pored prisustva negativnog markera ima pozitivni polaritet, onda se radi o *negaciji rečeničnog konstituenta*, a ne o negaciji rečenice. U literaturi se za ovu vrstu negacije koriste i termini *subklauzalna* ili *lokalna* negacija.

<sup>9</sup> Quirk et al. (1985: 19) ističu da glagol *be* ima funkciju operatora bilo da je pomoćni ili glavni glagol u rečenici:

*John is searching the room. >Is John searching the room?*  
*The girl is now a student. >Is the girl now a student?*

## Pokušaj primjene testova u b/h/s-u

Navedeni testovi za određivanje polariteta rečenice su specifični za engleski jezik i kao takvi ne mogu se u potpunosti primijeniti na druge jezike. Ovdje ćemo ih pokušati primijeniti na b/h/s jezik:

- (21) a. *Marija nije sretna, zar ne /jel' tako?*  
 b. *Marija je nesretna, zar ne /jel' tako?*
- 
- c. *Marija nije sretna, čak ni u prisustvu svog jedinog djeteta.*  
 d. *\*Marija je nesretna, čak ni u prisustvu svog jedinog djeteta.*
- 
- e. *Marija nije sretna, a nije ni Ana.*  
 f. *\*Marija je nesretna, a nije ni Ana.*

U rečenicama (21a) i (21b) uočavamo da se test dodavanja upitne fraze ne može koristiti u svrhu određivanja polariteta rečenice, jer se b/h/s upitnom frazom *zar ne/ jel' tako* prevode i pozitivne (*is she?*) i negativne (*isn't she?*) engleske upitne fraze. U b/h/s jeziku ne postoji kontrast pozitivna-negativna upitna fraza kojom se traži potvrda od sagovornika, već se jedna te ista upitna fraza može dodati i negativnoj i afirmativnoj rečenici. U rečenicama (21c) i (21d), te (21e) i (21f) primjećujemo sličnosti s engleskim jezikom. Dodavanjem niza koji počinje riječima *čak ni* rečenici *Marija nije sretna* dobijamo gramatički ispravnu rečenicu (21c), dok dodavanjem tog istog niza rečenici *Marija je nesretna* dobijamo negramatičnu rečenicu (21d), koja bi izmjenom rječe *ni* u *i* postala gramatički prihvatljiva:

- (22) *Marija je nesretna, čak i u prisustvu svog jedinog djeteta.*

U primjerima (21e) i (21f) uočavamo da se dodavanjem reducirane rečenice *a nije ni Ana* kojom se želi iskazati značenje podudarnosti s prvom rečenicom, u (21e) dobija gramatički prihvatljiva, a u (21f) neprihvatljiva rečenica. U ovom slučaju, izmjena rječe *ni* u *i* ne bi bila dostatna da bi rečenica (21f) postala gramatički ispravna:

- (23) *\*Marija je nesretna, a nije i Ana.*

Pored promjene *ni* u *i*, potrebno je izvršiti još jednu izmjenu. Umjesto negativnog glagolskog oblika u rečenici mora biti prisutan pozitivan glagolski oblik:

(24) *Marija je nesretna, a i Ana je.*<sup>10</sup>

Sudeći po navedenim primjerima, koji su analogni engleskim možemo zaključiti:

1. da je rečenica *Marija nije sretna* negativna, dok je rečenica *Marija je nesretna* afirmativna, iako poput engleske rečenice (3b) sadrži element negacije, tj. prefiks *ne-* (*sretna* naspram *nesretna*);
2. da kao mogući testovi za određivanje polariteta rečenica u b/h/s-u mogu poslužiti: a) dodavanje rečeničnog niza čak (n)i, pri čemu se negativnoj rečenici dodaje niz čak ni, dok se afirmativnoj dodaje čak i, b) dodavanje reducirane rečenice kojom se iskazuje značenje podudarnosti, koja, ukoliko se dodaje negativnoj rečenici, u sebi sadrži negativni oblik glagola i rječcu *ni*, a ukoliko se dodaje afirmativnoj rečenici, pozitivni oblik glagola i rječcu *i*.

Test inverzije subjekta i operatora nije moguće primijeniti u b/h/s jeziku, jer za razliku od engleskog, b/h/s ima bogatu fleksiju koja omogućava slobodniji red konstituenata u rečenici, tako da ovaj test ne daje nikakve rezultate.

Kao jedan od mogućih testova za određivanje polariteta u b/h/s-u bi također mogao poslužiti test veznikom (*a*) *kamoli*, jer kako ističu Jahić et al. (2000: 430) „da bi se klauze u zavisnosloženoj rečenici mogle povezati veznicima (*a*) *kamoli* i (*a*) *nek(a)moli*, predikati im moraju biti oponirani po kriteriju potvrdnosti/odričnosti. Tako, ako je predikat osnovne klauze gramatički potvrđan, predikat zavisne klauze mora biti gramatički odričan i obrnuto. Logički, međutim, oba su predikata istovrsna (ili potvrđna ili odrična), jer veznici (*a*) *kamoli* i (*a*) *nek(a)moli* logički usaglašavaju gramatički oponirane predikate“:

- (25) a. *Marija nije sretna s njim, a kamoli da su njegova djeca.*  
 b. *\*Marija je nesretna s njim, a kamoli da su njegova djeca.*

<sup>10</sup> U ovom slučaju je obavezna promjena reda riječi unutar rečenice (usp. *\*Marija je nesretna, a je i Ana*) ali to izlazi izvan okvira ovog rada. Više o redu riječi i o b/h/s klitikama u *Serbian/Croatian/Bosnian Clitics at the Lexical Interface* autora Andrew Cainka u Coates H., Dziwirek K. & C. Vakareliyska (eds. 1999) *Formal Approaches to Slavic Linguistic*.

- c. \**Marija nije sretna s njim, a kamoli da nisu njegova djeca.*
- d. *Marija je nesretna s njim, a kamoli da nisu njegova djeca.*

Nadalje, za testiranje polariteta bi mogao poslužiti i veznik *niti* koji, kako ističu Silić i Pranjeković (2005: 322) „često povezuje dvije surečenice sastavnih rečenica, i to pod uvjetom da su obje niječne, npr. *Nisu dolazili niti su je javljali* (nije npr. ovjereno \**Dolazili su niti su se javljali* ili sl.)“:

- (26) a. *Marijani je sretna s njim, niti je zadovoljna.*
- b. \**Marijani je nesretna s njim, niti je zadovoljna.*

### Zaključak

Proučavanje lingvističkog fenomena negacije podrazumijeva postojanje sintaksičkog kriterija za identifikaciju negativnih rečenica i njihovo razlikovanje od afirmativnih rečenica. Samo prisustvo elementa negacije u rečenici ne mora značiti da je rečenica sintaksički negativna, tj. da ima negativni polaritet. Možemo zaključiti da afiksalna negacija u oba jezika uzrokuje pojavu *konstituentne negacije*, te da kao mogući testovi za određivanje polariteta b/h/s rečenica mogu poslužiti: a) dodavanje rečeničnog niza čak (n)i, pri čemu se negativnoj rečenici dodaje niz čak ni, dok se afirmativnoj dodaje čak i; b) dodavanje reducirane rečenice kojom se izražava značenje podudarnosti, koja, ukoliko se dodaje negativnoj rečenici, u sebi sadrži negativni oblik glagola i rječcu *ni*, a ukoliko se dodaje afirmativnoj rečenici, sadrži pozitivni oblik glagola i rječcu *i*. Nadalje, uočili smo da test inverzije subjekta i (prvog) pomoćnog glagola nije moguće primijeniti u b/h/s, ali smo, kao kompenzaciju, predložili neke druge testove za b/h/s, kao što su dodavanje niza koji počinje: a) veznikom (*a*) *kamoli* i b) veznikom *niti*.

## Literatura

- Baker, C. L. (1991). 'The Syntax of English *Not*: The Limits of Core Grammar', *Linguistic Inquiry*, 22: 387-429.
- Bernini, G. and Ramat, P. (1996). *Negative Sentences in the Languages of Europe. A Typological Approach*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Horn, Laurence R. (1989). *A Natural History of Negation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Huddleston, R. & Pullum, G. K. (2006). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jahić, Dž. et al. (2000). *Gramatika bosanskog jezika*. Zenica: Dom štampe.
- Jespersen, Otto (1917). *Negation in English and Other Languages*. Copenhagen: A. F. Host.
- Klima, Edward (1964). 'Negation in English', u J. Fodor and J. Katz (eds.), *The Structure of Language*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall: 246-323.
- Lasnik, Howard (1972). 'Analyses of Negation in English'. Dissertation, MIT.
- Leko, Nedžad (1996). 'Notes on Negation and Related Topics in Bosnian', *Geneva Generative Papers*, 4/1: 15-34.
- Piper, P. et al. (2005). *Sintaksa savremenog srpskog jezika*. Beograd: Beogradska knjiga.
- Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech, & J. Svartvik (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- Ridanović, Midhat (1998). *Jezik i njegova struktura, Savremeno lingvističko osvjetljenje* (treće izdanje). Sarajevo: Šahinpašić.
- Rivero, M. L. and Ralli A. (2001). *Comparative Syntax of Balkan Languages*. New York: Oxford University Press.
- Silić, J. i Pranjković, I. (2005). *Gramatika hrvatskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Veselinova, Ljuba (2009). 'Standard and Special Negators in the Slavonic Languages: Synchrony and Diachrony', *Wiener Slawistischer Almanach, Sonderbrand*, 74: 195- 208.
- Zwicky, Arnold and Pullum, Geoffrey K. (1983). 'Cliticization vs. Inflection: English *n't*', *Language*, 59: 502 -13.